

דן שביט לאן יוצא "המסע לשבעה קולות"?

יעקב בסר

■ חבריך הקרובים קוראים לך דן או דני?

בחוג מכרי ובעצם גם מעבר לזה מכנים אותי דני, זאת על-אף ששמי הוא דן, וכך הייתי מעדיף שיקראו לי. אני אוהב את השם דן, ויש גם "סיפור" מאחוריו. אני חבר קיבוץ כפר-סאלד שבנגיל העליון, וכאשר אבא צריכה היתה ללדת אותי לא הספיקה להגיע לעיר הקרובה, ונסעה אל הרופא שבקיבוץ דן השכן. הרופא בדק אותה ואמר: תשארי ללדת פה. כך נולדתי בקיבוץ דן ומכאן שמי...

■ מתי פרסמת לראשונה משהו משלך?

התחלתי לפרסם ממש מאוחר, יחסית. פרסמתי לראשונה סיפור אחרי 1967, בעקבות מלחמת ששת הימים. הוא התפרסם ב"מבפנים" בטאון הקיבוץ המאוחד. כיום אני רואה אותו כסיפור בוסר של ממש...

אני מוכרח לומר שכל התהליך הזה של התפתחות אותה "התרחשות הכרתית" שבסיכומה חשתי שהכתיבה הינה "היעוד" שלי — היה איטי מאוד. אני חושב שהרבה סופרים אחרים יודעים כבר בסוף גיל העשרה שלהם שזוהי "שליחותם". אצלי התהליך היה איטי, כאמור...

כנער נמשכתי מאוד אל כל האמנויות, והיתה אצלי בהחלט בעייה של בחירה ביניהן. ניגנתי וגם הייתי פעיל מאוד בחוג להיטרוון. אנשים סביבי היו בטוחים שאהפך לשחקן, גם כתבתי משהו — לעצמי — בגיל מוקדם, יחסית, אבל אחר-כך באה תקופה ארוכה של שתיקה. עד שפתאום התפרצה הכתיבה כעיסוק דומיננטי.

■ זה הרומן השני שלך, דומני. ספר שלישי ורומן שני. בכמה משפטים אולי תסכם את שני ספריך הקודמים.

הספר הראשון נקרא "באוטוכוס האחרון" והוא ראה אור ב-1972. זהו קובץ של ארבעה סיפורים, בעצם נובילות. שלושה מתוכם עוסקים בחיי קיבוץ. נדמה לי שהיתה בהם מידה ידועה של חריגה מה"ז'אנר הקיבוצי" הרווח עד אז. לפחות בשניים מן הסיפורים משתמעת נימה ביקורתית קשה מאוד כלפי הקיבוץ עוד מעבר ל"רמת הביקורת" שכבר היתה מוכרת. אני חושב שבסיפורים שלי יש התייחסות ביקורתית וספקנית מאוד כלפי עצם ההווה הקיומית-אובייקטיבית שהקיבוץ "מציע" ליושבו. אותה הווה שמעבר ליכולתם לשלוט בה או לכוון אותה...

אני גם צריך לומר בכנות שלבטח הייתי מושפע מרוחות שנשבו אז בספרות הישראלית. רוחות של כתיבה סוריאליסטית, מנוכרת, נוטה לאלגוריה. היתה בי בוודאי איזו נטייה ליישם את כל אלה אל ההווה שלי, הווית הקיבוץ והמסגרת היתה מאוד סוגסטיבית מבחינה זו...

■ האם אתה מודע להשפעה של א.ב. יהושע עליך?

בתקופה האם אתה מודע להשפעה של א.ב. יהושע עליך? היום נדמה לי שכבר לא. אני חושב שאצל כל דור הסופרים המאוחר יותר ניכרות עקבות ההשפעה של הדור שקדם לנו, ואני מתכוון בהחלט לאספקט הקשה של חיים בצל השפעה דומיננטית שכזו, מבחינת היכולת לצאת ולפרוץ נתיב עצמאי ואינדיבידואלי משלך.

הספר השני יצא ב-1978. זהו רומן בשם "אווה ואברהם". הוא קרוי על שם שני הגיבורים הראשיים. היה בו נסיון להקיף את כל הפרובלמטיקה הקיבוצית המוכרת של יחסי דורות, של חלום מול מציאות, של הקלסטרופוביה הקיבוצית וכיו"ב. אלה היו רברים שהעסיקו אותי אז, ואלה הדברים שרציתי לטפל בהם.

■ האם כיוון ה"מסע לשבעה קולות" היה ברור לך בטרם התחלת לכתוב את הספר, או שהוא התברר לך תוך כדי כתיבה?

אני חושב ש"מסע לשבעה קולות" הוא בפירושו תוצאה של חשבון נפש ספרותי שעשיתי עם עצמי לאחר אותו רומן. אני זוכר שהוא התקבל אז בענין רב, בעיקר בקרב קוראים חברי קיבוץ. היה לי איכפת מאוד שהוא פרץ מעגלים רחבים, בעיקר ברחבי התנועה הקיבוצית, ונדמה לי שכך אמנם קרה. הזמנתי אז לשיחות בחוגים לספרות, בקיבוצים וכו'. היו הרבה תגובות. אחרי כל זה ערכת לי חשבון-נפש ספרותי, כפי שכבר אמרתי לך. חשתי הרבה מצוקות או מועקות. נדמה היה לי שהנהיגה אני "לומר את המתכון" ומסוגל להוציא מהשווול עוד מספר לא קטן של רומנים נוסח "אוה ואברהם".

כשאני אומר "מתכון" אני מתכוון לכך שאתה מכניס לרומן מעט אהבה, קצת שואה ובגידה, קצת חלום שמתנפץ, כמוכן ארוטיקה כמו גם משרב-דורות ויחסים בין יהודים לערבים — כוחש את כל אלה כל פעם טוב יותר ובמיומנות רבה יותר, מוציא את לחמך אל השוק ושלוש על ישראל...

אלא שדווקא המודעות למסלול האופורטוניסטי-יצירתי הזה היא שעוררה וורכנה בי את הדחף לפרוץ אל מרחבים חדשים של צורה ותוכן גם יחד, ולהגיב בדרך זו על מה שנראו בעיני מצוקות הכתיבה האמיתיות של המאה שלנו. הן התמקדו אצלי כמה

שאני מכנה "הסקיצורפניה של היוצור", כלומר, היותו של האיש הזה חצוי ומפוצל כל העת בין כמה עלילות ואישיותות בריבזמן: גם עלילת חלומותיו, הגלויים והכמוסים גם זו של הוויתו "הריאלית", גם עלילת ה"אני" האישי שלו וגם זו של ה"אני" היוצור, כמו גם זה הלאומי והיהודי. כל אלה יחד הלא "מתבשלות" בכור היתוך אחד, כור היתוכו של האמן. נדמה לי שזו היתה נקודת המוצא הבראשיתית לכתיבת הספר.

■ השם שבחרת לרומן החדש "מסע לשבעה קולות" מעורר אסוציאציה של יצירה מוסיקלית בה קיים כל כלי לא בזכות עצמו, אלא בכוח התמזגותו בנגינת הכלים האחרים. מרומן מצפים שיתן מה שקרוי "דמות עגולה", אחת או יותר הנוצרות גם בעזרת הארתן של דמויות נוספות. האם קיימת דמות עגולה שלמה זאת ב"מסע" זה?

זה? קשה לנחחום להעיד על עיסתו. אומר כך: כוונתי הבסיסית היתה לשזור ארג של מספר עלילות כרוכות זו בזו, כאשר לכל אחת מהן גיבור אחר ובעצם הם כולם ואריאציות על אותו גיבור. כך ייתכן שהדמות המרכזית לא יוצאת שלמה ועגולה, אלא דמות אחרת היא שמעגלת ומעפה אותה.

אתה אומר ששם הספר מזכיר יצירה מוסיקלית. אני מודע לכך. "מסע לשבעה קולות" יכול בקלות להיהפך ל"מיסה לשבעה קולות" ועם כל זאת עלי לומר שכן התכוונתי להבליט דמות מרכזית אחת והיא דמותו של אריאל. נדמה לי שבחוף השלם הוא ככל זאת הדומיננטי ביותר. רוחו היא ששורה על הסיפור כולו. זה מתבהר כאשר הולכים ומעמיקים בספר.

■ מה אנו זוכרים מ"המלט"? את המלט. מ"החטא ועונשו" את רסקולניקוב, כלומר את הדמות. האם לא גרמת לך ולקורא עוול בכך שאת הדמות "פיזרת" בין שבעה, או יותר, קולות?

ראה, יש בספר שני קולות עיקריים — קולו של אריאל וקולו של המספר, אשר פרקים אוטוביוגרפיים מחייו משוכצים בין דפי העלילה. בעצם אריאל הוא ואריאציה על המחבר וגם להיפך... אריאל מגלם, במידה רבה, את אישיותו של המחבר, את שאיפותיו, את תדמיותיו העצמיות וכיו"ב, עד שהספר כולו בא "לסמן" בעיני את מקומו של האמן בעולם ובחברה.

אתה שואל מדוע לא לעצב גיבור-על, נוסח גיבורי הרומנים הקלאסיים. אומר כך: ספק אם ברומן המודרני תמצא ככלל הרבה גיבורים שכאלה. ועוד יותר אני מסופק אם יש כאלה בנמצא בספרות הישראלית. בוודאי אין זה מקרה שהכתיבה "הקלאסית" ההיא הלכה ועברה מן העולם וישנו איזה פולורליזם של גיבורים — ברומן המודרני מכל מקום, אם לחזור אלי, אזי יש בגיבור שלי אולי משהו מדמותו של גיבור קלאסי שלא הזכרת וזהו סטיפן דלוס, גיבור הספר "דיוקנו של אמן כאיש צעיר" של גיימס גויס. גויס לא מזכיר ולו פעם אחת את המלה אמן בספרו ואף-על-פי-כן ברור שמדובר כאן בדיוקנו של אמן. גם על אריאל לא נאמר פעם אחת ישירות שהוא אמן ובכל זאת הוא כזה בעיני, ובחור שכזה הוא איננו מסוגל להתאים את עצמו לכל תביעותיה האינטנסיביות והנורמטיביות מאוד של החברה בה הוא חי — החברה הישראלית. כבר בשנות ילדותו מתפרץ מתוכו אותו צורך עצום לביטוי רוחני עצמאי, העומד בסתירה לנורמות הרווחות. סימן השאלה הגדול אותו הוא מציב קשור בעצם כמה שהייתי מכנה "הקונספציה הציונית הבסיסית". הוא שואל את עצמו האם אין "ההתבצרות" הציונית, תחושת שליחותה כאור לגויים, ההופעה הארוגנטית-משהו שלה — האם אין כל אלה מזמינות את "החיים במצור" כדרך-חיים, כתפישה, תגובת אי-הנחת שלו היא בעצם תגובתו של האמן, או כשל "מתקן-עולם" ואני בעצם סבור שבכל אמן יש משהו מדמותו של מתקן-עולם. אלא שאצל "זין" זה של מתקנים — זן האמנים — מתרכז עיקר הכח ביצירה, במלים. כרגע שמנסה האמן להפוך את המלים למעשים אורב לו כפתח כשלון העשייה. זוהי מצוקתו הגדולה של אריאל. הוא נדחף "לתקן את העולם" אך חש שאיננו מסוגל להגשמה מעשית של רעיונותיו. תנועת

נעים להתכנס בשפיים

רק 20 דקות נסיעה מתל-אביב, בלב אי של פרחים וירק, תמצאו את בית ההארחה של קבוץ שפיים שחנך זה מקרוב מרכז כנוסים חדיש ומשוכלל שאינו נופל ברמתו ממרכזים אחרים בארץ ובחו"ל. המרכז כולל אודיטוריום גדול מצויד במכשור אור-קולי, לצידו מבנה המותאם לפיצול לקבוצות דיון ולסדנאות שניתן להפעיל בו זמנית. מעוניינים לנסות?

פנו אלינו ואנשינו ישמחו לבוא לעזרתכם בתכנון האירוע.

בית הארחה שפיים
מרכז כנסים וקונגרסים

טל' 052-70171/2, 052-70612; טלפקס: 33693

פוליכד מוצרי פלסטיק שפיים

- יצור בקבוקים מיכלים וצנצנות בניפוח והזרקת ניפוח.
- פקקים, מכסים ומוצרים טכניים בהזרקה.
- הדפסת משי.
- עיצים לחקלאות.
- מכשירי בדיקה למכוניות.

קבוץ שפיים — טל' 052-77927

של כשלוש מרחף עליה. הלא הארץ הזאת הולכת ומשבשת פניה לבלי הכר. הולכת ומתפוררת. עוד אנחנו אומרים שהתשובה היחידה לחוליי העולם נתונה ברוחו ובנפשו של האדם וכבר באה ההיסטוריה ושוב טופחת על פניה. רוחו של האדם, ולו הנעלה ביותר, כמעט ולא מצליחה לעמוד בפני דריסתה האכזרית של המציאות. והמציאות אכן אכזרית ודורסת. עד ש"היעזר" היחידי שאולי עוד מצליח להישרד הוא האמן היוצר, אשר יש לו איזה עולם סגור ואוטונומי משלו, וגם הוא, ברגע שהוא מנסה "לתרגם" את רוח היצירה למעשים ולממש את אלמנט "תיקון העולם" המקופל בה — נסיונו נרמס ונדרס בידי כוחות חזקים וגדולים ממנו פי כמה.

■ שאלה אחרונה: מה הציפיות שלך מקורא הרומן שלך, או במלים אחרות — איך היית מדריך אותו בקריאתו?

זו שאלה קשה. כמובן. קודם כל אינני מתכייש לומר שהייתי רוצה שרבים יקראו את הספר מפני שיש בו איזה נסיון לשרטט את דיוקנה, את קלסתרה, של המציאות הישראלית בהווה וכו' בזמן לומר משהו על רוחו האוטונומית של האדם, שכמו נותרה ב"נשק" יחידי ואחרון להתמודד עם המציאות הזאת.

אמרה לי משוררת אחת שקראה את כתב היד ש"צריך ליצור לספר הזה מהלכים כי יש בו אמירה שצריכה להישמע". אני מבין שלפחות בפתיחת הספר המלאכה עשויה להיות לא קלה על הקורא. אני קורא לו להתגבר על איזו רתיעה ראשונית מן המורכבות שביצירה ולזרום אתי הלאה. ככל ש"שיכנס פנימה" דומה שממילא תתרחב הבנתו — להיכן הרברים מובילים... הייתי רוצה להגיע במיוחד אל אנשים צעירים שפתוחים לאיזו אמירה ספרותית ואמנותית לא שגרתית, החורגת מן האמירה הספרותית הרווחת, אבל כמובן לא רק אליהם...

תראה, בעיני לא מעט מן הסופרים הישראלים כיום נדמים כ"גיבורים עיפים". אני מבחין במהלך השנים האחרונות באיזה תהליך של שחיקה בעצמת יצירתם, כמו גם באיכותה. כל יוצר עשוי לעבור תהליכים של שחיקה, ולפעמים דווקא להצלחתו יש חלק בכך. ישנה סכנה שהוא ילמד טוב מדי להתקין את "המתכון" המתאים וכך לשכפל רומנים די דומים זה לזה ולזכות בתשומת לב יותר בזכות שמו מאשר בזכות מה שיש בספר. הרהרתי בכל זה דווקא לאחרונה בעקבות מספר יצירות שראו-אור. חשבתי שאילו החתום עליהן לא היה בעל שם מוכר כל-יך היו מזכים את היצירות הללו בהרבה פחות תשומת לב והתייחסות מאשר מזכים אותן...

אתה בשאלתך מרמז על איזו נימה חדשנית בספר, שעלולה אולי להרתיע את הקורא, אבל אני רוצה להזכיר לך שתהליכים דומים מתרחשים בכל האמנויות. היצור של שנות ה-60 היה בלתי מוכן בזמנו והיום כבר כמעט והפך קלאסי. בעצם כך גם בספרות. יצירות שהיו חדשניות בזמנן הפכו כרכות הימים לנכס-צאן-ברזל. נכון שבספרות הדבר שונה מבצור כי ה"קוד" המילולי יהיה תמיד יותר מוגבל, כביכול, מן הקוד הציוני. אבל חרף כל זאת אפשר לצפות לכך שגם הספרות תדע להתנער מדוקטרינות ומדוגמות ותדע לנער אבק מעל עצמה. ואני בהחלט קורא לקורא המוכן לכך לצאת אתי לדרך, לצאת למסע...

חדש, סדרת ה-40 של ג'ון דיר!

אלופי הביצוע

גומרים מהר - יותר עבודה!

טרקטור ג'ון דיר חדש דגם 3140

כיצר ג'ון דיר מפיק יותר מטרקטור של

103 כ"ס S.A.E.

רתום 103 כ"ס לעבודה — ומשימה גדולה תראה קטנה. הוסף לכך תכונות חדשות כמו ממסרות החלפת הילוכים ללא עצירה. הנעה קרמית (מכנית או הידרוסטטית) הניתנת להפעלה תוך כרי תנועה, תוספת כוח הידראולי ותראה איך זמן העבודה מתקצר. יש עוד הרבה לספר...

תנאי משלום נוחים, הספקה מיידית! שאל אותנו:

המשביר המרכזי האגף הטכני. המחלקה למכונות תל-אביב, רח' ניבוי ישראל 76, טל. 339955 חיסה, עיר כפר 2, טל. 602161

מרטון צורה